MALACOLOGISCHE BORRELPRAAT

door

J.G.J. Kuiper

A: Zullen wij ons gesprek eigenlijk wel voortzetten, nu wij ontmaskerd zijn?
B: Wat bedoel je met dit laatste?
A: Wel, een van ons beiden, ik vermoed jij, had tijdens de verenigingsexcursie naar Valkenswaard een geanimeerde gedachtenwisseling met het achtenswaardig medelid Louis Butot, en toen is duidelijk gebleken, dat Butot, de scherpzinnige, het vermoeden koestert dat jij en ik een en dezelfde persoon zouden zijn ...

B: Als dat zo is, zouden wij nu in een identiteitscrisis moeten verkeren, maar vind je niet, dat ook een tweespraak met jezelf nuttig kan zijn? Vooruit dus, wat voor belangrijk malacologisch nieuws verscheen er in de wereldpers sinds die arme veldwachter van Eysden, om zijn procesverbaal af te ronden - ik zie het tafreel voor mij - in naam der wet zegge en schrijve 1970 Nederlandse wijngaardslakken (CB 189: 914) heeft moeten zitten uittellen?

A: Er is niet veel nieuws, maar de profetie van de Heer Ridder verdient zeer zeker vermelding. In De Telegraaf van 28.6.1979 waarschuwt deze Hitchcock ons volk, dat "slakken bezig zijn het land te veroveren ..."

B: Angstaanjagend, maar voor malacologen is dit toch wel goed nieuws, dacht ik.

A: Jammer echter, dat wij niets van deze veroveraars gemerkt hebben tijdens de septemberexcuzies naar de Achelse Kluis, Valkenswaard en Hilvarenbeek. De vondsten waren bedroevend.

B: De excursie is, zogezegd, door de droogte in het water gevallen.

A: Maar twee belangrijke ontdekkingen heeft die excursie toch wel opgeleverd. Ten eerste de vaststelling tijdens de gezellige nassi-goreng-maaltijd en de daarop aansluitende vergadering in de Jeugdherberg van Valkenswaard, dat de organisator der excursie, Wim Neuteboom, die al 43 jaar lid der Vereniging is, nog nooit een algemene ledenvergadering verzuimd heeft. Dat is werkelijk uniek!

B: Hulde, hulde hier in het Correspondentieblad namens alle leden der Vereniging!

A: De tweede ontdekking is van diezelfde Neuteboom. Tijdens de excursie naar de Achelse Kluis bleek hem aan de hand van een gedetailleerde kaart, dat de eerste Europese vindplaats van Helicodiscus singleyanus inermis niet in Nederland ligt, doch nog juist op Belgisch grondgebied! Onze Zuiderburen kunnen dus een recente soort aan hun nationale soortenlijst toevoegen.

B: Wat een onzorgvuldigheid van Kuiper, om zich bij de etikettering zo maar in een land te vergissen.

A: Inderdaad, maar er zijn wel verzachtende omstandigheden. Het was namelijk midden in de oorlog toen hij zich daar in het verlaten grensgebied ophield, zonder stafkaart bij zich. Het is nog een wonder, dat hij niet aangehouden werd door een Duitse patrouille. Zich op die herfstdag bij betrokken lucht oriënterend op het klooster Achelse Kluis, heeft hij zich 180° in de richting vergist. Waar in Basteria (vol. 13, 1949, p. 40) staat "rive droite" van de Tongelreep, moet dus staan "rive gauche".

B: Ik kom nog even terug op het vorige onderwerp. Wie is die voorspellende Ridder waarover je sprak?

A: Deze Heer Ridder is een expert in dienst van een firma van verdelgingsmiddelen, misschien is hij er wel de ziel van. De Telegraaf schrijft, dat dergelijke bedrijven thans gouden tijden beleven en dat zij nauwelijks aan de sterk groeiende vraag kunnen voldoen. Je begrijpt nu wel, dat de Heer Ridder, toen hij tijdens het vraaggesprek zijn alarmerende voorspelling deed, met één oor naar het blije gerinkel van de kassa luisterde! De Fransen hebben voor dit soort verschijnselen een aardige uitdrukking: prendre ses désirs pour des réalités, dwz. zijn verlangens voor werkelijkheid aanzien.

B: Zou het waar zijn, dat deze vergiften niet selectief werken? Ik las namelijk een onrustbarend bericht in de krant (N.R.C. 11.8.79, getiteld: "Slakkengif was dodelijk voor dassen in Geuldal"), dat een groot aantal dassen en steenmarters in Zuid-Limburg door vergiftiging is omgekomen.

A: Ik kan je geruststellen. Van een goede kennis vernam ik, dat deze dieren niet door slakkengiften zijn doodgegaan.

B: Door wat dan wel?

A: Door andere vergiften ... Wat de selectiviteit van die zogenaamde slakkenverdelgingsmiddelen betreft, hoef je je overigens geen illusies te koesteren. Ook huisjesslakken, waaronder de wettelijk beschermde wijngaardslakken, zijn tegen deze producten niet bestand.

B: Maar mogen deze gifstoffen dan zomaar in de handel gebracht en door Jan en alleman gebruikt worden?

A: Het schijnt van wel. Vergeet niet, dat zij het fiat van de Minister van Landbouw en Visserij hebben!.

B: Als ik dus langs Limburgs groene dreven wandel en gif op slakken mors, kan geen veldwachter mij wat maken, maar als ik de slakken oppak en meer naar huis neem, ben ik strafbaar volgens een door een ander ministerie ontworpen koninklijk besluit?

A: Je irriteert mij met je gevraag, maar het is zo. Het overheidsbeleid rammelt op het gebied van natuurbescherming. Voor de beschermers is het een moeilijke, ondankbare taak te redden wat er te redden valt.

B: Nog ander nieuws uit de pers?

A: Ja, over evolutie.

B: Maar dat gaat te ver voor het CB.

A: Toch niet, want ook mollusken komen ter sprake. Ter inleiding, heel in het kort de voorgeschiedenis. De bekende schrijvende docent in Slavische Talen, Karel van het Reve, de broer van de "Volksschrijver", zette in het Hollandsch Maandblad (nr. 375, 1979) onder de titel 'Toen de evolutionisten en andere fragmenten' met indringende intelligentie en ontwapenende naïviteit zijn kritische gedachten over de Evolutietheorie uiteen. Het is een vermakelijk stuk, niet alleen om de stijl maar ook om de ideeën. De eerste zin geeft al direct de toonhoogte aan: "Toen de evolutionisten het praten over de Schepping van de theologen overnamen, maakten zij de fout, dat zij ook de doelmatigheid van de Schepping van de theologen overnamen". De schrijvende bioloog Maarten 't Hart vatte dit stuk als een uitdaging op en gaf, op de hem bekende heldere wijze, uitvoerig repliek met als grondthema "dat elke anatomische structuur, elke vorm en elke gedragshandeling een functie heeft". Een functie in het perspectief van de Evolutie. Met een veelheid van boeiende voorbeelden spekte hij zijn betoog. De 'doelmatigheid" van Van het Reve? Fout! Evolutiebiologen spreken van "aanpassing aan het steeds veranderende milieu". En "survival of the fittest?" - Onder "fittest" moet je verstaan: voortplantingssucces.

In een dupliek neemt Van het Reve (H.M. nr. 378) onder de komische titel 'Een dag uit het leven van de reuzenkoeskoes' vooral het darwinistische beginsel van "survival cf the fittest" op de korrel, een denkwijze die, aldus Van het Reve, tautologisch is. Het is een kringredenering. Zijn gedachtengang is ongeveer als volgt: Wie overleeft? - Antwoord: de fitste. -Waaraan herken je die fitste? -Antwoord: aan het feit dat hij overleeft. -Conclusie: survival of the fittest = overleving van de overlevende.

Ongeveer gelijkertijd polemiseerden in het Cultureel Supplement van de N.R.C. de schrijver Rudy Kousbroek en de schrijvende bioloog Dick Hillenius, eveneens over evolutieproblemen. Veel lezers reageerden met ingezonden stukken.

In het Cult. Suppl. van de N.R.C. van 21.7.79 wordt de polemiek met een keuze uit de belangrijkste commentaren besloten. De aandacht trekt vooral de uiteenzetting van de populatiegeneticus P.Stam te Wageningen. Hij toont zich mild tegenover Van het Reve en Kousbroek en is bepaald streng tegen Hillenius en 't Hart, voor wie, aldus Stam, "het mechanisme van de natuurlijke selectie de rol van de Schepper volledig overgenomen" heeft. Over het probleem van "adaptieve kenmerken" en van variatie in "fitness" schrijft hij o.m. - en hier komen dan eindelijk de schelpen aan bod - "Orthodoxe darwinisten achten het "vaststellen van "fitnessverschillen overbodig; zij zijn overtuigd van het be-"staan ervan, zonder dat dit ooit is geconstateerd. Waar deze overtuiging in "kan uitmonden, illustreert de volgende passage uit 'Over agressie bij mens en "dier' van K. Lorentz (in de vertaling van D. Hillenius, p. 24): Waartoe "dienen bij voorbeeld de prachtige vormen en kleuren van de schelpen van weekdie-"ren, die door het zwakke oog van soortgenoten bovendien niet waargenomen kunnen "worden, terwijl zij vaak nog door een plooi van de mantel bedekt zijn of door de "duisternis op de diepe zeebodem volkomen onzichtbaar zijn? Deze vraag stellen "wij in de gewettigde verwachting dat een begrijpelijke verklaring mogelijk "is ...' (Het lijkt waarachtig de Heidelbergse catechismus wel). Met andere "woorden: die prachtige vormen en kleuren moeten wel ergens toe dienen; hoe "zouden zij anders ontstaan kunnen zijn? Wie dergelijke nonsens voor zoete "koek aanneemt (en het boek zit er vol mee) is voor de wetenschap verloren. Wie "dergelijke nonsens vertaalt ten behoeve van een publiek van leken bewijst de "wetenschap geen dienst." Tot zover de Heer Stam.

B: Als amateur-verzamelaar van mooie schelpen pieker je doorgaans niet over evolutieproblemen, maar onwillekeurig vraag je je toch wel eens af, wat de zin is van prachtige kleuren die voor de blik verborgen zijn onder een egaal bruin periostracum. Bij Conidae moet je dit bruine huidje er zelfs

afkrabben om het soortelijk belangrijke kleurpatroon te kunnen bestuderen. Hebben die kleuren niettemin iets met voortplantingssucces te maken? Nog gekker is het dat Sphaeriidae, die helemaal geen kleurpatroon en nauwelijks soortelijke kleurverschillen bezitten, toch duidelijk een enorm voortplantingssucces hebben. Ik kom er moeilijk uit.

A: Vragen naar de zin, de bestaansreden, de doelmatigheid passen niet in het denkraam van de moderne natuuronderzoeker. Een zin is er alleen als die er door iemand of iets ingelegd is. De geneticus Stam zwaait zelfs de leek Van het Reve lof toe door diens woorden te citeren "... het resultaat van de evolutie is, althans ten dele, de uitkomst van een grote loterij".

B: Stam verwerpt dus de neo-darwinistische evolutietheorie?

A: Hij is voorzichtig. Hij wijst er op, dat de aangedragen feiten meestal voor meer dan één uitleg vatbaar zijn, nl. "niet strijdig met de selectionistische opvatting noch met de neutralistische theorie. Voorlopig heeft de evolutietheorie", aldus Stam, "de status van wat men in de statistiek noemt de 'nul-hypothese': zij is niet in strijd met de feiten, maar dit niet strijdig zijn vormt geen sluitend bewijs van haar juistheid, hoe aantrekkelijk zij ook moge zijn".

B: Nu wij toch met de pers bezig zijn, geeft het CB je nog aanleiding tot kritisch commentaar?

A: Ja, namelijk in de polemiek over naamgeving. Ik was vannacht gekweld door een nachtmerrie. Overal om mij heen spookten nieuwe subgenera, het ene met een krulletje meer dan het andere, het andere met een bubbeltje minder dan het ene. Ik zag onze vaderlandse soortenlijst aangetast door deze koorts, waarvan de droeve afloop is: elke soort in haar eigen subgenus. Maar vandaag las ik tot mijn grote opluchting, dat niemand minder dan ons sympathiek medelid Ruud Bank met het volle gewicht van zijn gezag de verzekering geeft (CB 876), dat het genus Cochlicopa buiten schot zal blijven. Het is zelfs "incorrect" het tegendeel te denken, aldus vriend Bank.

B: Een bescheiden maar moedig begin. Laten wij hopen, dat Bank nog meer diergroepen tegen subgenerieke opsplitsing in bescherming zal willen nemen. Ik begrijp, dat wij tegen lichtzinnige architecten van subgenus-hypotheses voortdurend op onze hoede moeten zijn.

A: Inderdaad, als atoomgeleerden net zo vlot met hun besluiten waren als systematici met het benamen, zou de wereld al lang ontploft zijn.

B: Om nog even bij het CB te blijven. Je idee van een nationale namencommissie blijkt geen schijn van kans te hebben. Gittenberger heeft er duidelijk zijn veto over uitgesproken (CB 190: 928).

A: Ja, maar in de plaats daarvan geeft hij een beredeneerd oordeel over de gehekelde gevallen van naamverandering en dat is in feite wat ik beoogde. Mensen op belangrijke uitkijkposten zoals hij en andere vaksystematici, zouden er goed aan doen nu en dan duidelijk hun mening te geven over importnamen. Dat geeft de andere leden der Vereniging houvast. Persoonlijk ben ik erg gelukkig met de kritische commentaar van de Commissie-Gittenberger.

B: Nog één vraag. Wat vind je van het recente initiatief van het Bestuur om de voorraad van de fossielenatlas aan een antiquariaat te verkopen?

A: Uiterst vernuftig, om niet te zeggen geraffineerd. Op die manier krijgt de Vereniging geld in het laatje, vooral als, door de zorg van trouwe leden, de voorraad door de keukendeur weer binnengedragen wordt! Het Bestuur heeft blijk gegeven van een vooruitziende blik, een psychologische kijk op de leden en een koene besluitvaardigheid, kortom: van een gewiekste beursmentaliteit en een verrassende speculatiegeest. Het was een boeiend schouwspel de voorzitter, die overigens de regie strak in handen hield, een uur lang alle registers van zijn welbespraaktheid te zien opentrekken tegen het koor der dolerende leden. Ik zou deze vergadering niet hebben willen missen!

B: Hopelijk wil het Bestuur in deze trant doorgaan. Als het nu ook de bibliotheek van de Vereniging op een handige manier verkoopt en dan door leden laat terugkopen, kan Basteria uitgroeien tot een maandblad. Daar zit muziek in.